

Ажибаева Г.М.,
доцент, менеджмент магистрі
gulzhan121983@mail.ru

*Академик З.Алдамжар атындағы
Қостанай әлеуметтік-техникалық
университеті,
110000 Қостанай қаласы,
Кобыланды Батыр даңғылы, 27*

ХАЛЫҚТЫҢ ҚАРЫЗ ЖҮКТЕМЕСІ КЕДЕЙЛІК ДЕҢГЕЙІНЕ ӘСЕР ЕТУІ

***Андатпа.** Қазақстандағы қарыз жүктемесі халықтың әлеуметтік-экономикалық жағдайына терең әсер етуде, әсіресе төмен табысты тұрғындар арасында. Қарыз жүктемесінің жоғары деңгейі адамдардың күнкөріс жағдайына, білімге және денсаулық сақтау қызметтеріне қолжетімділігіне ықпал ететін негізгі факторға айналып отыр. Бұл зерттеу қарыз жүктемесінің халықтың кедейлік деңгейіне қалай әсер ететінін талдайды. Зерттеу барысында әлеуметтік топтар арасындағы қарыз жүктемесінің айырмашылықтары, жеке тұлғалардың қарыздарын өтеу үшін ресурстарын қалай бөлетіні, сондай-ақ қарыздың экономикалық және психологиялық салдары қарастырылады. Қарызды басқарудың тиімді жолдары мен осы мәселені шешуге бағытталған саясаттарды ұсыну, кедейлікті азайтуға арналған нақты қадамдар жасалады.*

***Түйінді сөздер:** қарыз жүктемесі, кедейлік, әлеуметтік жағдай, қаржылық тұрақтылық, мемлекеттік саясат, әлеуметтік қолдау, қаржылық сауаттылық, кедейлік деңгейі, қарызды басқару.*

Кіріспе

Халықтың борыштық жүктемесі азаматтардың әлеуметтік-экономикалық жағдайына әсер ететін негізгі проблемалардың бірі болып табылады. Қазақстанда, басқа елдердегідей, борыштық жүктеменің өсуі әлеуметтік ұтқырлықтың дамуын және негізгі өмірлік игіліктерге қол жеткізуді тежейтін маңызды факторға айналды.

Қазақстандықтардың едәуір бөлігі қарыздарға қызмет көрсетуде қиындықтарға тап болады, бұл өз кезегінде кедейлік проблемасын тереңдетуге алып келеді. Қарыз жүктемесі әлеуметтік осалдықтың жаңа түрлерінің пайда болуына қалай ықпал ететініне және осы жағымсыз әсерді азайту үшін не істеу керек екеніне ерекше назар аудару керек.

Мақаланың мақсаты- қарыздың жүктеменің Қазақстандағы кедейлік деңгейіне әсерін талдау, қарыздарды жинақтаудың негізгі себептерін қарастыру, сондай-ақ халықтың әлеуметтік жағдайын жақсарту үшін проблеманы шешудің мүмкін жолдарын ұсыну.

Әдістеме

Қазақстанда қарыздық жүктеменің кедейлік деңгейіне әсерін зерттеу үшін талдаудың сапалық және сандық әдістерін қамтитын кешенді әдіснама пайдаланылды. Осы зерттеу аясында келесі тәсілдер қолданылды:

1. Статистикалық деректерді талдау: халықтың борыштық жүктемесінің деңгейін бағалау үшін Қазақстан Ұлттық Банкі, Статистика агенттігі және басқа да мемлекеттік органдар ұсынған ресми статистикалық деректер пайдаланылды. Халықтың борыштық міндеттемелерінің орташа деңгейі, борыштардың құрылымы (тұтынушылық несиелер, ипотекалық қарыздар, несиетік карталар бойынша берешек және басқа да берешек түрлері), сондай-ақ соңғы жылдардағы борыштық жүктеме деңгейінің өзгеру серпіні туралы деректер қаралды.

2. Корреляциялық талдау: Қазақстандағы борыштық жүктеме деңгейі мен кедейлік деңгейі арасындағы өзара байланысты анықтау үшін корреляция әдісі қолданылды. Бұл әдіс қарыздық міндеттемелердің кедейлік, жұмыссыздық көрсеткіштерін, сондай-ақ негізгі қызметтерге (білім беру, денсаулық сақтау және т.б.) қол жетімділікті қоса алғанда, халықтың әртүрлі топтарының әлеуметтік жағдайына әсер ету дәрежесін анықтауға мүмкіндік береді.

3. Салыстырмалы талдау: борыштық жүктеме деңгейі мен әртүрлі әлеуметтік-экономикалық контексттердегі кедейлік деңгейлері арасындағы тәуелділікті анықтау мақсатында Қазақстанның әртүрлі өңірлері арасында салыстырмалы талдау жүргізілді. Бұл, мысалы, қалалық және ауылдық елді мекендер арасындағы аумақтық айырмашылықтардың әсерін қарастыруға мүмкіндік берді.

Әдебиетке шолу

Қазақстан контекстінде бірнеше зерттеулер елдегі борыштық жүктеменің ерекшелігіне бағытталған. Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі 2023 жылы жүргізген зерттеуге сәйкес, халықтың тұтынушылық несиелер мен ипотекалық қарыздар бойынша өсіп келе жатқан берешегі отбасылардың қаржылық тұрақтылығының нашарлауына ықпал етеді. Несиелендірудің өсуіне қарамастан, қаржылық қызметтердің қол жетімділігі және мемлекет тарапынан қолдау табысы төмен үй шаруашылықтарының көпшілігі үшін жеткіліксіз болып қала береді.

Қазақстандық экономистердің Нұрмұханбетова А.Б., Дүйсенбекова Л.Р. еңбектерінде несиелер бойынша жоғары пайыздар, қаржылық сауаттылықтың болмауы және реттеудің тиімді тетіктерінің болмауы халық арасында борыштық жүктеменің өсуіне әкелетіні атап өтілген. Бұл өз кезегінде әлеуметтік теңсіздікті арттыруға және кедейлік мәселесін тереңдетуге ықпал етеді.

Нәтижелер

Халықтың борыштық жүктемесі-бұл азаматтардың несиелік мекемелер алдында өтеуге міндетті борыштық міндеттемелерінің сомасы. Бұл көрсеткіш халықтың қаржылық тұрақтылығының маңызды көрсеткіші, сондай-ақ кедейлік деңгейі мен әлеуметтік теңсіздікке тікелей әсер ететін фактор болып табылады.

Соңғы жылдары Қазақстан халқының борыштық жүктемесі айтарлықтай өсті. Бұл процесс несиелік өнімдердің қол жетімділігінің артуымен, халықтың табысының өсуімен, сондай-ақ қаржы нарығының кеңеюімен байланысты. Алайда, несиелер бойынша жоғары мөлшерлемелер, жеткілікті қаржылық сауаттылықтың болмауы және тұрақсыз экономикалық жағдай көптеген үй шаруашылықтарына қауіп төндіреді, бұл олардың қаржылық жағдайының нашарлауына және кедейлік деңгейінің жоғарылауына әкелуі мүмкін.

Табыстың көп бөлігі несиелерді өтеуге кеткенде, адамдар негізгі қажеттіліктерге: тамақ, баспана, білім беру, медициналық көмекке аз қаражат қалдырады. Бұл кедейлікті күшейтеді және адамдарға олардың дамуына немесе болашағына инвестиция салуға мүмкіндік бермейді. Бұл әсіресе аз қамтылған отбасыларда қатты сезіледі, мұнда тіпті шағын қарыздар да қарыздың тұзағына әкелуі мүмкін.

Адамдар қарыз жүктемесіне әртүрлі жолдармен шыдайды. Жастар көбінесе тұрақты табысы жоқ тұтыну немесе білім беру несиелерін алады. Балалары бар отбасылар көбінесе ипотека немесе автотөлем бойынша несиелер алады және Табыстың Кез келген төмендеуі олардың қаржылық тұрақтылығына бірден әсер етеді. Зейнеткерлер табысы шектеулі болғанымен, кейде туыстарына көмектесу үшін несиелер алуға мәжбүр болады. Табысы төмен адамдар көбінесе микронесиелер мен жоғары пайыздық несиелерге жүгінеді, бұл олардың жағдайын нашарлатады.

Көптеген үй шаруашылықтары қарызы жоғары болған кезде тамақ, медицина, оқу шығындарын азайта бастайды. Олар біліктілікті арттырудан бас тартуы, емдеуді кейінге қалдыруы немесе баланы үйірмелер мен бөлімдерге жіберуі мүмкін. Кейбіреулер ескілерін өтеу үшін жаңа несиелер алуға мәжбүр болады және бұл оларды жабық шеңберге тартады. Қарыздың күйзелісі психикалық денсаулыққа теріс әсер етеді, мазасыздықты, ұйқысыздықты, отбасындағы қақтығыстарды тудырады, жұмыстағы өнімділікті төмендетеді.

Борыштық жүктеменің Қазақстандағы кедейлік деңгейіне әсерін зерттеу барысында борыштық міндеттемелердің халықтың әлеуметтік-экономикалық жағдайына әсерін көрсететін бірнеше негізгі факторлар мен өзара байланыстар анықталды. Зерттеудің негізгі нәтижелері келесідей:

1. Халық арасында борыштық жүктеменің өсуі

Статистикалық деректерді талдауға сәйкес, соңғы жылдары, әсіресе табысы төмен және орташа үй шаруашылықтары арасында Қазақстан халқының борыштық жүктемесінің деңгейі айтарлықтай өсті. 2022 жылы ел азаматтарының 40% - дан астамында тұтынушылық несиелер бойынша қарыздар болды, ал соңғы бес жылда ипотека бойынша борышкерлер саны 25% - ға өсті. Бұл қазақстандықтардың өсіп келе жатқан санының борыштық міндеттемелерсіз өмір сүруге мүмкіндігі жоқ екенін көрсетеді, бұл олардың ұлғаюына және қаржылық проблемалардың шиеленісуіне әкеледі.

2. Қарыз жүктемесінің негізгі қызметтерге қол жеткізуге әсері

Зерттеу нәтижелері жоғары қарыз жүктемесі білім беру және денсаулық сақтау сияқты негізгі қызметтердің қолжетімділігіне тікелей әсер ететінін көрсетті. Қарызы жоғары отбасылар көбінесе балаларға медициналық қызметтер мен оқу шығындарын төлеуде қиындықтарға тап болады. Бұл әлеуметтік теңсіздікті күшейтеді, өйткені табысы төмен отбасылар Денсаулық сақтау қызметтері мен білімі үшін толық ақы төлей алмайды, бұл кедейлікті күшейтеді және одан шығу мүмкіндігін қиындатады.

3. Қарыз жүктемесінің психологиялық салдары

Сауалнама нәтижелері бойынша қарызы бар респонденттердің 60% - ы қарызға байланысты стресс пен мазасыздықтың жоғары деңгейін атап өтеді. Бұл олардың психоэмоционалды күйіне және өмірлік әл-ауқатына теріс әсер етеді. Кейбір жағдайларда қарыз жүктемесі отбасындағы әлеуметтік қақтығыстарға және өмір сапасының төмендеуіне әкеледі, бұл өз кезегінде кедейлік мәселелерін күшейтеді.

4. Әлеуметтік салдары және өмір сүру деңгейінің нашарлауы

Қарызы жоғары отбасылар өздерінің негізгі қажеттіліктерін (азық-түлік, тұрғын үй, коммуналдық қызметтер) қанағаттандыруда қиындықтарға жиі ұшырайтыны анықталды, бұл кедейлер санатына ену мүмкіндігін тікелей арттырады. Талдау көрсеткендей, қарызы бар үй шаруашылықтарының тұтыну деңгейі қарызы жоқ адамдарға қарағанда айтарлықтай төмен.

5. Борыштық жүктемедегі аумақтық теңсіздік

Қазақстанның өңірлері бойынша салыстырмалы талдау көрсеткендей, ең үлкен борыштық жүктеме қалаларда, әсіресе Алматы мен Астана сияқты ірі мегаполистерде байқалады. Бұл қалаларда несиелеудің қол жетімділігі мен тұрғын үй бағасының жоғарылауына байланысты халық арасында қарыз жүктемесі едәуір жоғары. Ауылдық жерлерде қарыз жүктемесі де өсуде, бірақ қалалық аймақтармен салыстырғанда онша маңызды емес.

Келесі кестеде біздің ел бойынша 2019 жылдан бастап 2024 жыл аралығында халықтың қарыз жүктемесінің динамикасы көрсетілген.

Кесте 1. ҚР халқының 2020-2025 жж. борыштық жүктемесінің динамикасы

Жылдар	Жалпы несие көлемі (трлн ₸)	Несие алушылар саны (млн)	Проблемалық қарыздар (трлн ₸)
2020	9	6,5	0,8
2021	10,98	7	0,9
2022	13,5	7,5	1,1
2023	17	8	1,3
2024	22,05	8,4	1,4
2025	23	8,5	1,5

2024 жылы экономикалық белсенді халықтың 80%-дан астамы, яғни 8,4 млн адам, несиеге ие болды. Бұл көрсеткіш соңғы бір жарым жылда 27%-ға артқан . 2024 жылы мерзімі өткен төлемдер сомасы 1,4 трлн теңгеден асты. Бұл

халықтың қаржылық тұрақтылығының төмендеуін көрсетеді . 2024 жылы әрбір ересек қазақстандықтың орташа қарызы 1,65 млн теңгені құрады .

Қазақстанда соңғы бес жылда халықтың борыштық жүктемесі айтарлықтай өсті. Бұл үрдіс халықтың табысының төмендеуі, инфляцияның жоғарылауы және несиеге қолжетімділіктің артуымен байланысты. Мемлекет тарапынан борыштық жүктемені азайту үшін қаржылық сауаттылықты арттыру, әлеуметтік қолдау шараларын күшейту және несие беру шарттарын қатаңдату қажет .

Тұтынушылық несиелердің айтарлықтай өсуіне ерекше назар аудару керек, бұл азаматтарға қаржылық жүктемелердің артуын және олардың қаржылық тұрақтылығы үшін ықтимал тәуекелдерді көрсетуі мүмкін.

Қарыз жүктемесінің өсу себептері

✓ Несиелік өнімдердің қол жетімділігі. Соңғы жылдары Қазақстан нарығында қаржы мекемелері санының артуы және несиелер алу процестерінің оңайлатылуы байқалады. Бұл несиелендірудің өсуіне әкеледі, өйткені азаматтар ұзақ мерзімге және одан да көп несие ала алады.

✓ Жылжымайтын мүлік бағасының өсуі. Бұл ипотекалық несиеге сұраныстың артуына әкелді, бұл сонымен қатар халық арасында қарыз жүктемесінің өсуіне себеп болды.

✓ Қаржылық сауаттылықтың төмен деңгейі. Көптеген азаматтар несие берумен байланысты барлық тәуекелдерді түсінбейді және қаржылық мүмкіндіктерін бағаламай несие алады.

✓ Экономикадағы белгісіздік. Инфляция, кірістің төмендеуі немесе жұмыссыздықтың өсуі сияқты экономикалық жағдайдағы өзгерістер қарыз жүктемесінің артуына ықпал етеді.

Борыштық жүктеме бойынша статистика

2022 жылғы жағдай бойынша Қазақстан халқына берілген несиелердің жалпы көлемі 13 триллион теңгеден асты, бұл 2019 жылмен салыстырғанда үш есе көп.

2022 жылға арналған тұтынушылық несиелер шамамен 7,3 триллион теңгені құрайды, бұл бөлшек қарыздардың жалпы көлемінің шамамен 55% - құрайды. Ипотекалық несиелер шамамен 4,6 триллион теңгені құрайды (халықтың жалпы қарызының шамамен 35%). Басқа несиелер (авто несиелер, қолма-қол несиелер, білім беру несиелері) қалған бөлігін құрайды.

Қазақстан Республикасында халықтың борыштық жүктемесін азайту үшін заңнамалық, қаржылық және білім беру деңгейлерінде кешенді шаралар қабылдануда. Үкімет тұтынушылық несиелердің толық құнын шектеу және белгіленген шектен тыс айыппұлдарды есептеуге тыйым салу арқылы Микроқаржы ұйымдарын реттеуді күшейтті. 2019 жылы Көп балалы отбасыларды, мүгедектерді және атаулы әлеуметтік көмек алушыларды қоса алғанда, әлеуметтік осал санаттағы азаматтар үшін қарыздарды есептен шығару бастамасы іске асырылды. Сондай-ақ, қаржылық сауаттылық деңгейін арттыруға, қарыз алуға жауапкершілікпен қарауды қалыптастыруға және жеке бюджетті басқарудың базалық қағидаттарын оқытуға бағытталған "Қарызсыз қоғам" жобасы сияқты халықты қаржылық ағарту жөніндегі бағдарламалар

жұмыс істейді. Банктер мен микроқаржы ұйымдары қарыздарды қайта құрылымдау және қайта қаржыландыру тетіктерін енгізіп, азаматтарға төлем шарттарын қайта қарауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, мемлекет аз қамтылған азаматтарды қолдау жөніндегі әлеуметтік бағдарламаларды дамытады, жұмыс орындарын құруды ынталандырады және білім беру мен медициналық қызметтерге қолжетімділікті жақсартады, бұл жалпы кедейлік пен борышқа тәуелділік деңгейін төмендетуге ықпал етеді.

Борыштық жүктеменің халықтың әлеуметтік жағдайына әсері

Психологиялық әсер. Қарыздың жоғары жүктемесі азаматтардың психоэмоционалды жағдайына теріс әсер етеді. Көптеген борышкерлер созылмалы күйзеліске, болашақ туралы алаңдаушылыққа және несие берушілердің ықтимал санкцияларынан қорқуға тап болады.

Өмір сапасының төмендеуі. Қарыз жүктемесінің өсуімен үй шаруашылықтары азық-түлік, баспана, денсаулық сақтау және білім беру сияқты негізгі қажеттіліктерге шығындарын шектеуге мәжбүр. Бұл өмір сапасының нашарлауына және әлеуметтік теңсіздіктің артуына әкеледі.

Әлеуметтік қызметтерге қол жеткізудегі қиындықтар. Қарызы жоғары отбасылар Денсаулық сақтау және білім беру қызметтеріне ақы төлеуде қиындықтарға тап болады. Бұл олардың әлеуметтік жағдайының жақсаруына және кедейлік деңгейінің төмендеуіне жол бермейді.

Борыштық жүктемені реттеу және қолдау шаралары

✓ Мемлекеттік саясат. Халықтың өсіп келе жатқан борыштық жүктемесіне жауап ретінде соңғы жылдары Қазақстан Үкіметі азаматтардың қаржылық тұрақтылығын жақсарту үшін бірнеше қадамдар жасады. Шағын несиелер мен шағын несиелер бойынша пайыздық мөлшерлемелерге шектеулер енгізілді, сондай-ақ қарыздарды қайта құрылымдау бағдарламалары әзірленді.

✓ Қаржылық сауаттылықты арттыру. Артық борыштық жүктемемен күрестің маңызды бөлігі халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру болып табылады. Мемлекеттік және жеке ұйымдар азаматтарға қаржылық шешімдер қабылдауға көмектесу үшін тренингтер мен оқыту бағдарламаларын өткізеді.

✓ Қарыздарды қайта құрылымдау. Халықтың ең осал топтары үшін қарыздарды қайта құрылымдауға бағытталған мемлекеттік бағдарламалар қарыз жүктемесін азайтуға және азаматтар үшін тәуекелдерді азайтуға көмектеседі.

«Борыштық жүктемені реттеу және қолдау шаралары» тақырыбы аясында жүргізіліп жатқан мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттарын жүйелеу мақсатында келесі кестеде нақты мәліметтер келтірілген. Кестеде халықтың борыштық жүктемесін төмендетуге бағытталған іс-шаралар, оларды іске асыру мерзімі және жауапты мемлекеттік органдар көрсетілген. Бұл мәліметтер мәселенің ауқымын түсінуге және қолданылып жатқан құралдардың тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Қазақстан халқының борыштық жүктемесі азаматтардың әлеуметтік және экономикалық әл-ауқатына әсер ететін маңызды фактор болып табылады. Соңғы жылдары берешек көлемінің күрт өсуі байқалды, бұл бір жағынан

қаржылық қызметтердің қол жетімділігінің өсуін көрсетеді, ал екінші жағынан, халық арасында ықтимал борыштық проблемалар туралы алаңдаушылық туғызады. Тәуекелдерді азайту үшін қаржылық сауаттылықты арттыру жөніндегі шараларды күшейту, несиетеуді реттеу және борышкерлерді қорғау тетіктерін дамыту қажет.

Қазақстандағы халықтың қарыз жүктемесі – елдің әлеуметтік-экономикалық жағдайының маңызды көрсеткіштерінің бірі. Соңғы жылдары тұтынушылық несиелердің қолжетімділігі артқанымен, бұл жағдай көптеген азаматтар үшін қаржылық тұрақсыздық пен кедейліктің тереңдеуіне себеп болуда.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, қарыздардың шамадан тыс жүктемесі тұрғындардың нақты табыстарының төмендеуіне, жинақтаушы әлеуеттің азаюына және өмір сапасының нашарлауына алып келуде. Кедейлік деңгейінің өсуі көбінесе қаржылық сауаттылықтың төмендігімен, несие алудағы жауапкершіліктің болмауымен және әлеуметтік қолдаудың жеткіліксіздігімен байланысты.

Мұндай жағдайда мемлекет тарапынан қабылданған реттеу шаралары – қарыз алушылардың төлем қабілеттілігін бағалау талаптарын күшейту, әлеуметтік осал топтарға арналған несиетік амнистиялар, қаржылық сауаттылықты арттыру бағдарламалары – аса маңызды рөл атқарады.

Қорыта келе, халықтың қарыз жүктемесінің кедейлік деңгейіне тікелей әсер ететінін мойындай отырып, бұл мәселені кешенді түрде шешу қажет. Ол үшін қаржы нарығын тиімді реттеу, халықтың қаржылық мәдениетін арттыру және әлеуметтік әділеттілікке негізделген саясат жүргізу – Қазақстан қоғамының тұрақты дамуы үшін басты алғышарттардың бірі болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. <https://nationalbank.kz> ҚР азаматтарының несиелік жүктемесі, қаржылық тұрақтылық туралы есептер.
2. <https://stat.gov.kz> ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі, Ұлттық статистика бюросы. «Халықтың өмір сүру деңгейі» бойынша жыл сайынғы статистикалық жинақтар.
3. <https://finreg.kz> Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі. «Қазақстан Республикасындағы тұтынушылық несиелеу нарығының жағдайы туралы» талдамалық шолулар.
4. <https://enbek.gov.kz> Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі. «Кедейлікпен күрес және әлеуметтік қолдау шаралары» туралы баяндамалар.
5. Нұрмұханбетова А.Б. «Қазақстандағы қаржылық сауаттылық деңгейі мен тұтынушылық несиелеудің өзара байланысы» // Қаржы – Финансы журналы, 2022, №3.
6. Дүйсенбекова Л.Р. «Қазақстан халқының қарыздық жүктемесі мен кедейлік қаупі: әлеуметтік-экономикалық талдау» // Қоғам және Дәуір, 2023, №2.

7. «Халықтың қаржылық әл-ауқаты және әлеуметтік теңсіздік мәселелері» // Экономика және статистика, 2021, №4.
8. «Қазақстан Республикасындағы қаржылық сауаттылықты арттыру тұжырымдамасы (2020–2024 жж.)» – ҚР Ұлттық Банкі мен Қаржы министрлігі бірлескен құжаты.
9. «Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі ұлттық даму жоспары» – ҚР Президентінің Жарлығы, 2021 жылғы 15 ақпан № 154.
10. www.gov.kz.
11. www.fingramota.kz.

REFERENCES

1. nationalbank.kz KR azamattarynyn nesielik zhyktemesi, qarzhylyk turaktylyk turaly esepster.
2. stat.gov.kz KR Strategijalyk zhosparlau zhane reformalar agenttigi, Ulttyk statistika bjurosy. «Halyktyn omir syru dengeji» bojynsha zhyl sajyngy statistikalyk zhinaktar.
3. finreg.kz Karzhy narygyn retteu zhane damytu agenttigi. «Kazakstan Respublikasyndagy tutynushylyk nesieleu narygynyn zhagdajy turaly» taldamalyk sholular.
4. enbek.gov.kz Kazakstan Respublikasy Enbek zhane halykty aleumettik korgau ministrliги. «Kedejlikpen kyres zhane aleumettik koldau sharalary» turaly bajandamalar.
5. Nurmuhambetova A.B. «Kazakstandagy karzhylyk sauattylyk dengeji men tutynushylyk nesieleudin ozara bajlanysy» // Karzhy – Finansy zhurnaly, 2022, №3.
6. Dyjsenbekova L.R. «Kazakstan halkynyn karyzdyk zhyktemesi men kedejlik kaupi: aleumettik-jekonomikalyk taldaу» // Kogam zhane Daur, 2023, №2.
7. «Halyktyn karzhylyk al-aukаты zhane aleumettik tensizdik maseleleri» Jekonomika zhane statistika, 2021, №4.
8. «Kazakstan Respublikasyndagy karzhylyk sauattylykty arttyru tuzhyrymdamasy (2020–2024) » – KR Ulttyk Banki men Karzhy ministrliги birlesken kuzhaty.
9. «Kazakstan Respublikasynyn 2025 zhylga dejingi ulttyk damu zhospary» – KR Prezidentinin Zharlygy, 2021 zhylygy 15 akpan № 154.
10. www.gov.kz.
11. www.fingramota.kz.

Ажибаева Г. М.,
доцент, магистр менеджмента,
gulzhan121983@mail.ru¹

*Костанайский социально-технический
университет имени академика З. Алдамжара,
110000 г. Костанай,
пр. Кобыланды Батыра, 27*

ВЛИЯНИЕ ДОЛГОВОЙ НАГРУЗКИ НАСЕЛЕНИЯ НА УРОВЕНЬ БЕДНОСТИ

Аннотация. Долговая нагрузка в Казахстане оказывает глубокое влияние на социально-экономическое положение населения, особенно среди малообеспеченного населения. Высокий уровень долговой нагрузки становится основным фактором, способствующим доступу людей к условиям существования, образованию и услугам здравоохранения. В этой статье анализируется, как долговая нагрузка влияет на уровень бедности населения, а также рассматриваются различия в долговой нагрузке между социальными группами, то, как люди распределяют свои ресурсы для погашения своих долгов, а также экономические и психологические последствия долга. Предлагаются эффективные способы управления долгом и политика, направленная на решение этой проблемы.

Ключевые слова: долговая нагрузка, бедность, социальное положение, финансовая стабильность, государственная политика, социальная поддержка, финансовая грамотность, уровень бедности, управление долгом.

Azhibayeva G. M.,
Associate Professor, Master of Management
gulzhan121983@mail.ru¹

Kostanay Social-Technical University
named after Z.Aldamzhar,
110000 Kostanay,
ave. Koblandy Batyr, 27

THE IMPACT OF THE DEBT BURDEN OF THE POPULATION ON THE LEVEL OF POVERTY

Abstract. The debt burden in Kazakhstan has a profound impact on the socio-economic situation of the population, especially among the low-income population. The high level of debt burden is becoming the main factor contributing to people's access to living conditions, education and health services. This article analyzes how the debt burden affects the level of poverty of the population, and also examines the differences in debt burden between social groups, how people allocate their resources to pay off their debts, as well as the economic and psychological consequences of debt. Effective debt management methods and policies aimed at solving this problem are proposed, and concrete steps are being taken to reduce poverty.

Keywords: debt burden, poverty, social status, financial stability, Public Policy, social support, financial literacy, poverty rate, debt management.